

Dagens namn

BO EKEGREN:

Rudolf Meidner

Rudolf Meidners namn kommer för framtiden att förknippas med kollektiva löntagarfonder. Meidner själv skulle dock hellre vilja gå till historien som allmänt uppburen vetenskapsman än som upphovsmannen till ett av de mest kontroversiella och impopulära förslagen i svensk politisk historia. I likhet med Karl Marx anser han sig inte som politiker, utan som visionär med förmåga att förutsäga historiens gång.

Meidner kände sig så besvärad av den intensiva debatt som hans fondförslag föranledde, att han efter framläggandet av sitt förslag valde att helt avstå från varje deltagande i den svenska debatten. Dock publicerade han sig i fondfrågan för utländsk publik.

I år fyller Rudolf Meidner 70 år. Redan som tonåring hade han blivit övertygad socialist och flydde som 19-åring Hitlers Tyskland för Sverige. Efter akademisk examen i Stockholm arbetade han under krigsåren på Konjunkturinstitutet och på reklambyrån Ervaco. 1945 blev han chef för LOs utredningsavdelning och förblev så fram till 1966. Då blev han chef för "Institutet för arbetsmarknadsfrågor". 1971 återvände han till LO och stannade där fram till pensioneringen 1979.

Det var 1971 han av LO fick det diffusa uppdraget att studera "frågan om branschfonder och annan fondbildning av vinster och löntagarnas sparande för kapitalinsatser i företagen".

Under arbetets gång kom han som tyskspråkig i kontakt med en då aktuell tysk debatt om sk löntagarfonder. Den tyska fackföreningsrörelsen övergav snart den befängda idén att facket skulle bli företagsägare. Meidner lyckades dock inympa tanken hos LO och LOs

styrka gjorde att den blev socialdemokratisk regeringspolitik. Det är alltså Meidners kunskaper i tyska som är orsaken till att vi fått löntagarfonder i Sverige. Vi kan i efterhand vara tacksamma över att han inte talar kinesiska.

Även om Meidner idag kan se sin fondidé realiserad, kan han knappast känna någon stolthet över det första förslag som han själv utformade 1975. Det ursprungliga Meidnerförslaget framkallar idag skammens rodnad hos ledande socialdemokrater. Det är bara vpk-are och svenska motsvarigheten till den engelske gruvarbetarledaren Arthur Scargill som i positiva ordalag omnämner den sk Meidnerplanen. LO-kongressen 1976 ställde sig enhälligt bakom förslaget, medan LO-kongressen 1981 lika enhälligt avvisade detsamma. LO-kongresser brukar uppvisa samma glada konformism som annars bara återfinns hos dresse-erade sälar på cirkus.

Meidnerförslaget innebar att alla företag med över 50 anställda skulle överlåta en femtedel av årsvinsten i form av aktier till löntagarfonderna. På så sätt skulle alla företag med över 50 anställda förr eller senare övergå i fackets ägo – såvida de inte gick med ständig förlust och därför upphörde. Ju mer framgångsrikt ett företag var, ju snabbare skulle ägarna förlora det. Meidner hävdade emellertid, på fullt allvar, att även med denna förutsättning skulle svenskt näringsliv fortsätta att utvecklas.

Denna oförmåga att förstå företagan-gets villkor och betydelsen av incitament och enskilda initiativ visar att Meidner är en trogen marxist. Ekonomiska framsteg och nya företag skapas ju enligt Marx av mystiska "produktivkrafter" och av ti-

dens gång, ej av enskilda individer. Produktionen fixar sig själv – det gäller bara att ställa krav på frukternas fördelning.

Rudolf Meidners gärning är förvisso större än att han hittat på löntagarfonderna. Han har under efterkrigstiden varit en svensk Karl Marx som i sin studerkammare gjort upp ritningar för det svenska samhället. Om LOs – och därmed sin egen – roll som politisk pådrivare skrev han i en uppsats 1979:

”Det kan i Sverige sedan flera år tillbaka iaktas hur fackföreningsrörelsen tar hand om det ideologiska initiativet och genom utredningar, offentliga programförklaringar, sakkunniguttalanden och kongressbeslut föregår partiet. Arbetarrörelsens ideologiska enhet blir återställd i och med att partiet tillgodogör sig den fackliga uppfattningen.”

När Kjell-Olof Feldt och andra regeringsledamöter har från LO avvikande uppfattningar, är detta alltså bara uttryck för ”tillfällig oordning” i avvaktan på att de ska ”tillgodogöra sig” LOs uppfattning.

Tillsammans med LO-kollegan Gösta Rehn har Rudolf Meidner formulerat den sk Rehn-Meidnerska modellen för ekonomisk politik och lönepolitik. Fackföreningsrörelsen ska endast vägledas av sina löne- och fördelningspolitiska ambitioner och inte ta ansvar för sysselsättning och inflation. Detta är statens uppgift. Och staten ska fullgöra den med hjälp av selektiva åtgärder, inte med hjälp av generell ekonomisk politik. Kortfattat kan denna modell formuleras: AMS skall sona vad facket har brutit.

Tillsammans med LO-kollegan Anna

Hedborg, som under det senaste decenniet suttit vid profetens fötter, har Meidner också utvecklat teorier om den offentliga sektorns problem och därvid kommit in på något som skulle kunna kallas ”outtaget skatteutrymme”. Detta är helt enkelt vad företag och medborgare har kvar efter skatt. Att de är ovilliga att också lämna ifrån sig detta är enligt Meidner-Hedborg ett tekniskt problem och en ”paradox”.

Lösningen ligger i att dölja skatterna genom att ta ut dem indirekt i form av löneskatter och på sikt i att också beskatta fritid.

Fria debattörer har konstaterat att socialdemokratien saknar kompass inför framtiden. Detta gäller dock inte Rudolf Meidner och hans lärjungar. De har kvar 1800-talets marxistiska kompass och nålen är för säkerhets skull fastsurrad i riktning mot allt mer offentlig och facklig makt och reglering.

Det kan i framtiden gå på två sätt: Antingen kan Rudolf Meidner komma att beskrivas som arbetarrörelsens ”onda genius”, mannen som genom att ständigt kräva och inspirera till en allt Starkare Stat och ett allt Starkare Fack kom att underminera socialdemokratins och LOs förmåga att attrahera andra än vänster-socialister och fackliga funktionärer.

Alternativt kan, om olyckan är framme, alla hans idéer komma att förverkligas. Då kommer vi en dag att leva i ett totalreglerat samhälle. Första maj-tåget i Stockholm kommer då sannolikt att avslutas vid det nybyggda Meidnermausoleet, på vars tak LOs och partiets ledare mottar folkets hyllningar.